

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності 6.030508 «Фінанси і кредит»
(шифр та найменування спеціальності)

на тему: **«Бюджети ОТГ у процесі фінансової децентралізації в Україні»**

Виконавець:

студент факультету фінансів та
банківської справи

Маринов Дмитро Михайлович

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Коцюрубенко Г.М.

/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На сучасному етапі розвитку України найбільш актуальним стає питання соціально-економічного розвитку регіонів, яке не можливе без зміцнення фінансової незалежності цих регіонів. Проблеми фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування щороку збільшуються. Постійна нестача фінансових ресурсів, а також нестабільність дохідних джерел місцевих бюджетів, в тому числі бюджетів об'єднаних територіальних громад та їх висока залежність від міжбюджетних трансфертів зумовило розпочати реформування місцевої влади в Україні.

Для забезпечення фінансової спроможності органів місцевого самоврядування з кінця 2014 року в Україні розпочинається процес децентралізації місцевим органів самоврядування та реформування міжбюджетних відносин, що призвело до кардинальних змін при формуванні місцевих бюджетів.

Місцеві бюджети, у тому числі бюджети об'єднаних територіальних громад є вагомим чинником економічного зростання, основними проблеми функціонування є формування достатньої фінансової бази за рахунок як власних надходжень, так і міжбюджетних трансфертів. Нерозвиненість інфраструктури регіональних фондових ринків та відсутність дієвого механізму фінансування регіональних цільових програм економічного розвитку не дає можливості залучати інвестиційні ресурси для побудови економіки інноваційного типу на місцях. Окреслена проблематика визначає актуальність обраної теми.

Розв'язанням окреслених проблем займалися такі вітчизняні науковці, як О.Ю. Матвеева, Н.Б. Татарин, І.О. Луніна, І.С. Волохова, М.О. Слатвінська, О.Є. Дахнова, О.П. Кириленко, В.С. Кравцов, Т.О. Кір'язова, В.В. Валігула, Н.Г. Пігуль, В.О. Остапчук та інші.

Метою дослідження є дослідження теоретичних, законодавчих та практичних засад формування та виконання бюджетів ОТГ, а також розробка рекомендації щодо визначення стратегічних орієнтирів розвитку бюджетів об'єднаних територіальних громад.

Досягнення поставленої мети вирішувалося шляхом розв'язання наступних **завдань**:

- дослідити сутність та етапи розвитку місцевих бюджетів;
- розглянути джерела формування та напрями використання бюджетів об'єднаних територіальних громад;
- узагальнити теоретичні та законодавчі основи фінансової децентралізації;
- проаналізувати формування доходів об'єднаних територіальних громад;
- провести моніторинг видатків бюджетів об'єднаних територіальних громад;
- оцінити вплив місцевих бюджетів на економічний розвиток територіальних громад (на прикладі с. Криничне);
- дослідити зарубіжний досвід реформування місцевого самоврядування;
- запропонувати стратегічні орієнтири розвитку бюджетів об'єднаних територіальних громад в умовах фінансової децентралізації в Україні;

- обґрунтувати перспективи формування об'єднаних територіальних громад в Одеській області (на прикладі с. Криничне).

Об'єктом дослідження є процес формування та виконання бюджетів об'єднаних територіальних громад в процесі фінансової децентралізації.

Предметом дослідження є економічні відносини, що виникають в процесі формування та виконання бюджетів об'єднаних територіальних громад в процесі фінансової децентралізації в Україні.

Методи дослідження. В основу методології дослідження покладено діалектичний метод наукового пізнання, системний та комплексний підхід до вивчення теоретичних аспектів формування місцевих бюджетів, у межах якого у роботі використовувались методи аналізу, синтезу, аналогії, статистичні прийоми групування, графічно-табличний метод, історичний метод та метод узагальнення. В процесі дослідження використані методи фундаментального аналізу для визначення теоретичних та законодавчих основ бюджетів об'єднаних територіальних громад, методи дослідження фактів, явищ і реалій існуючої практики для аналізу бюджету громад, методи постановки цілей і рекомендацій щодо їх досягнення, логічного узагальнення, системно-функціонального аналізу напрямків підвищення ефективності функціонування бюджетів об'єднаних територіальних громад.

Інформаційно-аналітичною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти. У кваліфікаційній роботі також використовуються звітні дані Міністерства фінансів України та Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, дані фінансового звіту Криничненської сільської ради Болградського району, а також монографії, наукова періодична література.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Результати дослідження, що були проведенні в випусковій роботі, освітлені під час участі у II Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Сучасні інструменти управління корпоративними фінансами» з доповіддю «Місцеві бюджети в умовах децентралізації в Україні» (КНЕУ ім. Вадима Гетьмана, 7 грудня 2018 року), результати якої опублікована у студентському збірнику матеріалів конференції.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається з вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел (41 найменування). Загальний обсяг роботи складається з 74 сторінок. Робота містить 3 таблиці, 19 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «*Теоретичні та законодавчі основи бюджетів об'єднаних територіальних громад*» розглянуто економічну сутність та етапи розвитку місцевих бюджетів, джерела формування та напрями використання бюджетів об'єднаних територіальних громад, теоретичні та законодавчі основи фінансової децентралізації.

У другому розділі «*Аналіз стану бюджетів об'єднаних територіальних громад*» проаналізовано формування доходів бюджету об'єднаних територіальних громад, моніторинг видатків бюджетів об'єднаних територіальних громад та здійснення оцінювання впливу місцевих бюджетів на економічний розвиток територіальних громад (на прикладі с. Криничне).

У третьому розділі «*Напрями підвищення ефективності функціонування бюджетів об'єднаних територіальних громад в Україні*» проаналізовано зарубіжний досвід реформування місцевого самоврядування, запропоновані стратегічні орієнтири розвитку бюджетів об'єднаних територіальних громад в умовах фінансової децентралізації в Україні та перспективи формування об'єднаних територіальних громад в Одеській області (на прикладі с. Криничне).

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. Встановлено, що в науковій літературі місцеві бюджети розглядаються як поліфункціональна система економічних (грошових) відносин, які встановлюються між органами місцевого самоврядування та державою, з приводу використання та ефективного розподілу ВВП в грошовому еквіваленті з метою найбільш повного задоволення потреб місцевих органів влади. На основі дослідження наукових джерел щодо еволюції місцевих бюджетів вивчено етапи їхнього історичного досвіду та виявлено, що особливості становлення місцевих бюджетів в різні періоди історичного розвитку пов'язані з розвитком економічної системи.

2. Дослідження джерел формування та напрямків використання бюджетів об'єднаних територіальних громад дозволило дійти висновку, що бюджети об'єднаних територіальних громад входять до складу бюджетів місцевого самоврядування, які в свою чергу входять до складу місцевих бюджетів. Доходами бюджетів об'єднаних територіальних громад були визначені податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справлення яких передбачено законодавством України. А видатками визначили кошти, що спрямовані на здійснення програм та заходів передбачених бюджетом об'єднаної територіальної громади.

3. Встановлено, що процес децентралізації в Україні розпочато з початком реформування адміністративно-територіального устрою країни та з прийняттям Закону «Про добровільне об'єднання територіальних громад». Визначено, що децентралізація – це передача певних повноважень, функцій, відповідальності та фінансових ресурсів з державної влади до органів місцевого самоврядування. Одним з основних видів децентралізації визначено фінансову децентралізацію, до складу якої входять бюджетна та фіскальна децентралізація.

4. Аналіз формування доходів бюджетів об'єднаних територіальних громад показав, що одним з найголовніших досягнень процесу фінансової децентралізації в Україні є збільшення частки місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті України. Визначено, що з 2014 року почалось збільшення частки місцевих бюджетів (з трансфертами) у Зведеному бюджеті України і у 2018 році ця частка склала більше 50%. Позитивним явищем в розвитку органів місцевого самоврядування стало значний приріст власних доходів місцевого бюджету, що стало можливим завдяки процесу фінансової децентралізації в Україні. Проаналізувавши податкові надходження об'єднаних територіальних громад, було визначено, що основним бюджетоутворюючим податком став податок на доходи фізичних осіб, який до початку децентралізаційної реформи не входив до складу податкових надходжень сільських та селищних громад.

5. Моніторинг видатків бюджетів об'єднаних територіальних громад, показав, що в останні роки місцеві бюджети стали більш спроможними, що дало змогу ефективніше здійснювати свої повноваження в сфері соціального та економічного розвитку відповідних територіальних громад. Встановлено зростання питомої ваги видатків місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті з 43,1% у 2014 році до 45,6% у 2018 році, що свідчить про зростання ролі місцевого самоврядування у сфері

публічних послуг. З початком реформи фінансової децентралізації в Україні значно збільшилась державна фінансова підтримка органів місцевого самоврядування, так в 2019 році порівняно з 2014 роком в 41,5 рази зросла державна підтримка місцевого та регіонального розвитку. Основні фінансові ресурси в якості бюджетних трансфертів передаються об'єднаним територіальним громадам, що дало змогу їм за декілька років значно підвищити рівень спроможності як населення громади, так і самої громади в цілому.

6. З 2016 року ми спостерігаємо зростання доходів бюджету села Криничне. Основним податковим надходженням, яке в першу чергу формує бюджет села є єдиний податок як від юридичних осіб, так і від фізичних. Фінансова децентралізація принесла позитивні явища в зростанні суми трансфертів, що безпосередньо збільшують спроможність громади. Встановлено, що тенденція розвитку видатків села Криничне має чітко виражену тенденцію до зростання, що свідчить про збільшення фінансових можливостей органів місцевого самоврядування. Значний обсяг видаткових повноважень забезпечується як через власні, так й через делеговані повноваження. Саме відповідність між можливостями і потребами місцевих бюджетів визначає їхню фінансову спроможність забезпечувати населення суспільними благами.

7. Визначено, що сьогодні велика увага приділяється зарубіжному досвіду законодавчого забезпечення реформи місцевого самоврядування, так як більшість країн з розвинутою економікою на певному етапі свого розвитку проходили через проблему реформування місцевої влади. Досвід реформ у зарубіжних країнах свідчить про важливу роль у демократизації і трансформації суспільства. Тенденція до широкого її впровадження спостерігається в адміністративній, політичній, бюджетно-фінансовій, соціальній сферах, сприяє розвитку людського потенціалу, відповідальності влади, покращанню якості надання державних і громадських послуг, консолідації суспільства, вирішенню економічних, політичних, етнічних проблем.

8. В роботі висвітлені стратегічні орієнтири розвитку бюджетів об'єднаних територіальних громад в умовах фінансової децентралізації в Україні. Досліджені основні завдання другого етапу децентралізаційної реформи в Україні, основні з яких це, затвердження нової територіальної основи для діяльності органів влади на рівні громад та районів, створення належної фінансової бази для здійснення повноважень місцевого самоврядування, упорядкування системи державного контролю та нагляду за діяльністю органів місцевого самоврядування. Основними можливостями об'єднання громад визначено, оптимізацію територіальної структури, підвищення рівня доцільності капіталовкладень, покращення привабливості регіонів та підвищення ефективності управління територією.

9. Обґрунтовано перспективи формування об'єднаних територіальних громад в Одеській області (на прикладі с. Криничне). Досліджені основні переваги об'єднання територіальних громад, а саме ефективне управління, отримання додаткових фінансових ресурсів для розвитку інфраструктури, забезпечення економічного розвитку територій та самостійності громади, пряма співпраця с Державним бюджетом тощо. Визначені основні переваги та недоліки села Криничне серед інших та охарактеризовано перспективний план розвитку інфраструктури на найближчі роки.

АНОТАЦІЯ

Маринов Д.М. «Бюджети ОТГ у процесі фінансової децентралізації в Україні».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності «6.030508 Фінанси і кредит»

Одеський національний економічний університет – Одеса, 2019

У роботі розглядаються теоретичні та законодавчі аспекти бюджетів об'єднаних територіальних громад і фінансової децентралізації. Проаналізовано стан бюджетів об'єднаних територіальних громад в бюджетній системі України та оцінено вплив місцевих бюджетів на економічний розвиток територіальних громад (на прикладі с. Криничне). Досліджено зарубіжний досвід реформування місцевих бюджетів та запропоновано напрями підвищення ефективності функціонування бюджетів об'єднаних територіальних громад в Україні.

Ключові слова: місцеві бюджети, об'єднані територіальні громади, органи місцевого самоврядування, доходи та видатки об'єднаних територіальних громад, фінансова децентралізація.

ANNOTATION

Marinov D. «Budgets of the united territorial communities in the process of financial decentralization in Ukraine»

Qualifying work on obtaining a bachelor's degree in the specialty «7.03050801. Finance and Credit»

Odessa National Economics University – Odessa, 2019

The work deals with the theoretical and legislative aspects of the budgets of the combined territorial communities and financial decentralization. The state budget of the united territorial communities in the budgetary system of Ukraine is analyzed and the influence of local budgets on the economic development of territorial communities is estimated (for example, village Krinichne). The directions of increase of efficiency of functioning of budgets of the combined territorial communities in Ukraine.

Key words: local budgets, united territorial communities, bodies of local self-government, incomes and expenditures of united territorial communities, financial decentralization.